

Zekâtın Farz Kılınmasındaki Hikmetler Nelerdir?

22 Nisan 2025

Hicretin ikinci yılında Medine’de farz kılınmış olan zekât, Kur’ân-ı Kerîm’de pek çok âyette namaz ile birlikte zikredilmiş (el-Bakara, 2/43, 110; el-Hac, 22/78; en-Nûr, 24/56); Hz. Peygamber (s.a.s.) de bunun İslam’ın temel ibadetlerinden biri olduğunu bildirmiştir. (Buhârî, Zekât, 1 [1395-1398]; Müslim, Îmân, 31 [19]) Zekât malî bir ibadet olup ferdi ve toplumsal manada birçok hikmet ve faydayı kendisinde barındırmaktadır. Öncelikle zekât, alan açısından çok önemlidir. Zira zekât vasıtasıyla muhtaç kişilerin temel ihtiyaçları karşılanır. Bu yönüyle zekât ibadeti toplumsal barışa ve dayanışmaya da büyük katkı sağlamaktadır. Zekât zengin ile fakir arasında gönül köprülerinin kurulmasına vesile olur.

Sevgili Peygamberimizin, “Zekât, İslam’ın köprüsüdür.” (Taberânî, Mu’cemü’l-evsât, 8/380 [8937]) hadis-i şerifi de bu noktaya işaret etmektedir. Zekât vesilesiyle insanlar birbiriyle kaynaşır aralarında sevgi ve saygıya dayalı bir huzur ortamı oluşur. Zekât vermek kişiyi kalben, ruhen ve manen arındırır.

Nitekim Kur’ân-ı Kerîm’de şöyle buyrulmaktadır: “Onların mallarından zekât al ki onları temizleyesin ve arındırasın...” (et-Tevbe, 9/103); “...Eğer namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, peygamberlerime iman eder ve onları destekler, bir de Allah için karz-ı hasende bulunursanız andolsun ki sizin günahlarınızı örterim ve sizi mutlaka altından ırmaklar akan cennetlere koyarım...” (el-Mâide, 5/12) Bir başka âyet-i kerîmede ise “...Rahmetim her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve âyetlerimize inananlara yazacağım.” (el-A’râf, 7/156) buyrulmaktadır. Zekât veren kimse Allah’ın kendisine bahşettiği malından infakta bulunmak suretiyle kulluk şuuruna ve bilincine kavuşur.

Başa kakmadan ve gönül incitmeden ifa edeceği bu ibadet sayesinde kişi içindeki mal sevgisini ve dünya hırsını dizginler. Böylelikle zekât, kişideki cimrilik hastalığını ortadan kaldırır. İnsanoğlu mala karşı gerçekten hırslıdır. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) “Âdemoğlunun iki vadi dolusu malı olsa mutlaka bir üçüncüsünü ister. Onun gözünü ancak toprak doyurur.” (Buhârî, Rikâk, 10 [6436]; Müslim, Zekât, 116 [1048], 119 [1050]) buyurmuştur. Ancak kişi zekât vermek suretiyle malın, mülkün ve servetin gerçek sahibinin Allah olduğu inancını pratiğe dökmüş olur. Böylelikle ideal kulluk bilincine ulaşır, hıstan, gururdan, bencillik ve kibirden uzaklaşmış olur. Zekât veren kimse diğer insanlara karşı şefkatli ve merhametli olur.

Kalbinin katılığından şikâyet eden bir sahabiye Peygamber Efendimiz (s.a.s.), “Eğer kalbinin yumuşamasını istiyorsan fakiri yedir, yetimin başını okşa!” (Beyhakî, Şuabü’l-Îmân, 13/389 [10523]) şeklinde cevap vermiştir. Zekât, veren açısından bir borç, alan açısından da bir haktır. Kur’ân-ı Kerîm müminlerin mallarında hem isteyebilen hem de istemekten utanan yoksul için

belli bir hak olduğunu ifade etmektedir. (bk. ez-Zâriyât, 51/19; el-Meâric, 70/24-25) Çünkü insan servet elde ederken içerisinde yaşadığı toplumun imkânlarını kullanır. Zekât sayesinde, toplum olarak elde edilen ve üretilen maddî değerlerin belirli kişilerin ellerinde toplanmasına engel olunur.

Bu sayede sosyal adaletin sağlanması ve refahın geniş kitlelere yayılmasına katkıda bulunulur. Ayrıca bu sayede, ekonomik sıkıntı yaşayan kişiler ihtiyaçlarını, bir sömürü aracı olan faizli borca girmeden karşılama imkânı bulurlar.

Kaynak: Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvaları (12. Baskı, 2025), s. 291